

DARRERS ESTUDIS SOBRE L'EPIGRAFIA LLATINA DE BADALONA

JORDI ALEMANY I JOAQUINA

Durant l'any 218 a.C. els romans desembarcaren a Empúries i, de mica en mica, conqueriren, en primer terme, el que ja en època d'August s'anomenà la Hispània Citerior amb capital a *Tarraco*.

Posteriorment vingué l'etapa de romanització, que es portà a terme a nivell militar i colonial amb el consegüent domini cultural, lingüístic i econòmic.

A causa d'aquesta colonització foren moltes les famílies que s'establiren a tota la Hispània romana, però només algunes s'expandiren al llarg i ample de tota la península creant vertaderes nissagues familiars emparentades les unes amb les altres arribant, fins i tot, a l'endogàmia.

No és fins el segle I d.C., gràcies a la concessió del *ius latii* donat per Vespasià l'any 74, que les famílies afincades a Hispània prenen una gran volada en ser considerats, els seus municipis, com a *municipii flavii*, i ser elles elevades a un estatus que els permetia ocupar càrrecs més importants dins la política romana.

Una aproximació al coneixement de la societat romana ens ve donada per l'epigrafia, que és la ciència que estudia les inscripcions gravades en pedra o algun altre material perdurable, tot acostant-nos a una

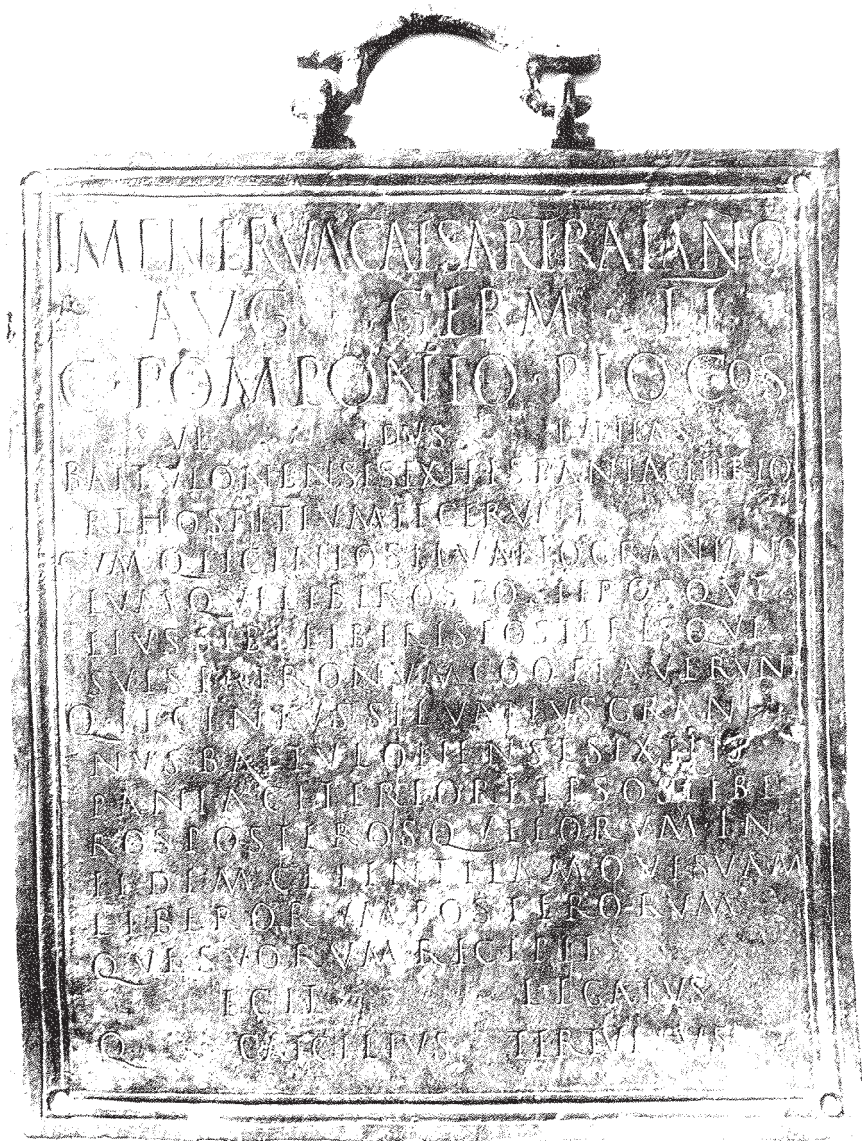
millor comprensió de les relacions humanes i socials existents entre les famílies que habitaren les diferents ciutats romanes del nostre entorn. D'entre aquestes famílies en destaca una, la dels Licinii, que tenim molt ben documentada a la zona de l'actual Catalunya.

Més en concret, dins el que fou el municipi romà de *Baetulo* han aparegut diverses restes epigràfiques dues de les quals, possiblement les més importants, són les que analitzarem en aquest article.

Però, abans, caldria tenir en consideració com s'acostumava a escriure el nom en aquella època:

Primer de tot s'escrivia el *praenomen* que ve a ser el nom de pila nostre; en segon lloc el *nomen* que feia referència a la família a la qual pertanyia l'individu (és a dir el nostre cognom); si s'esqueia s'hi posava la filiació, o sigui, de qui era fill fent constar el *praenomen* del pare; si pertanyia a una de les tribus romanes també se la feia constar (hom creu que tot el municipi de *Baetulo*, tal com diu Etienne, pertanyia a la tribu Galeria); i en últim lloc el *cognomen* que venia a ser una mena de motiu que li era atribuït al personatge en qüestió.

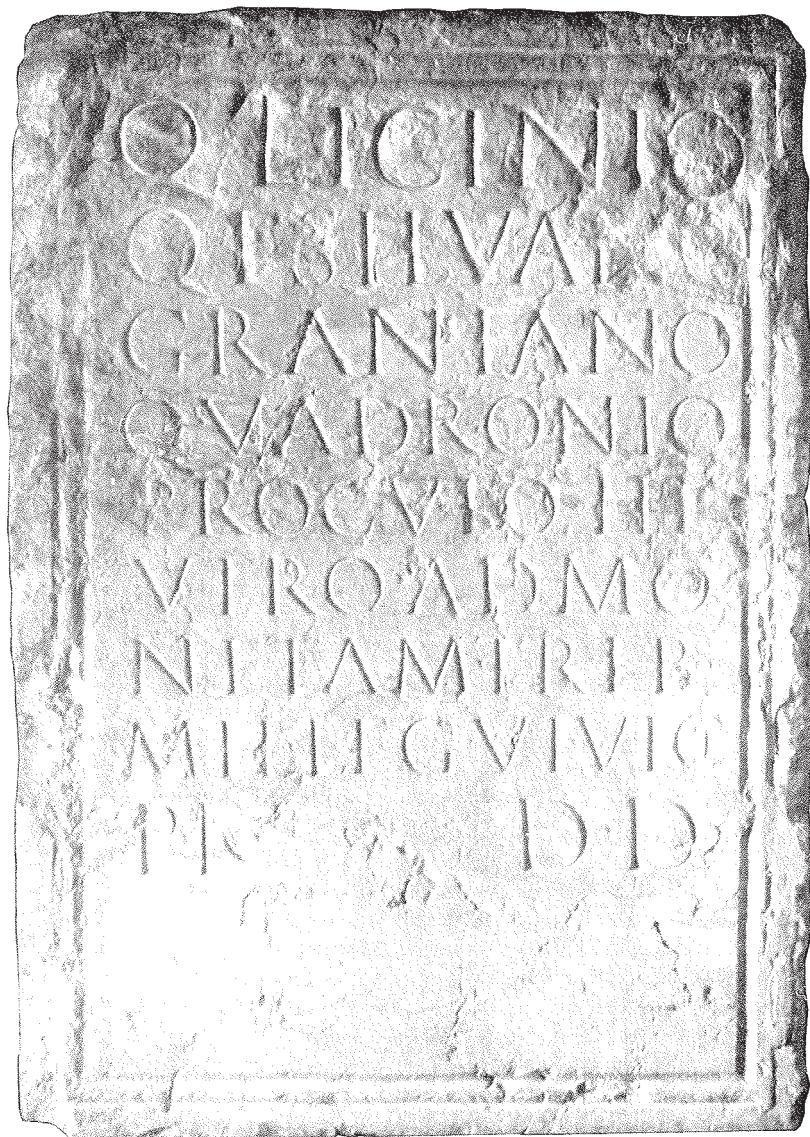
Analitzem ara, doncs, les dues inscripcions que ens parlen de personatges vinculats a la vida de *Baetulo*:

Tabula Hospitalis.

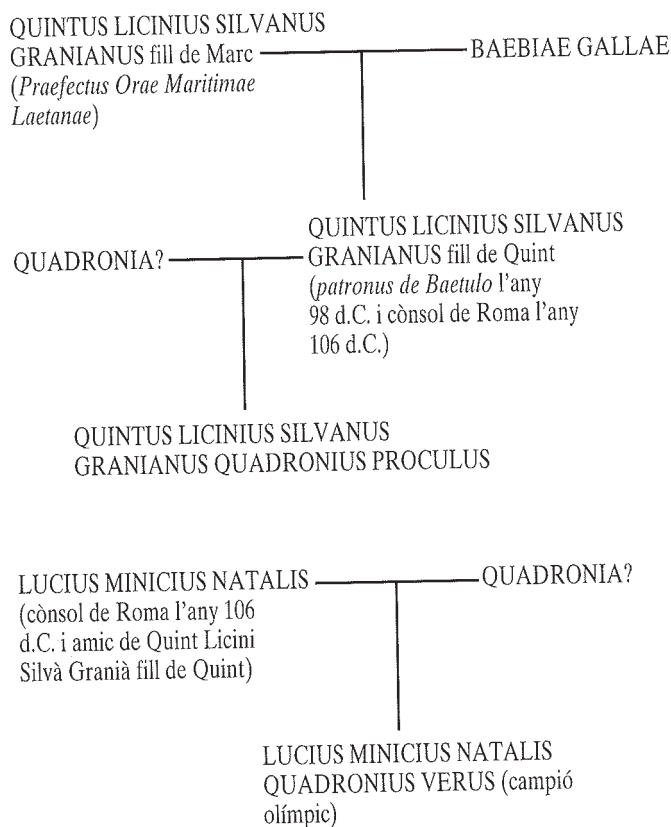
EIVS SIBI LIBERIS POSTERESQVE (sic)
 SVIS PATRONVM COOPTAVERVNT
 Q LICINIVS SILVANVS GRANIA
 NVS BAETVLONENSES EX HIS
 PANIA CITERIORE IPSOS LIBE
 ROS POSTEROSQVE EORVM IN
 FIDEM CLIENTELAMQVE SVAM (sic)
 LIBERORVM POSTERORVM
 QVE SVORVM RECIPIT (sic)
 EGIT LEGATVS
 Q CAECILIVS TERTVLLVS'

Q LICINIO
Q F SILVANO
GRANIANO
QUADRONIO
PROCVLO III
VIRO AD MO
NETAM TRIB
MIL LEG VI VICT
PF DD²

Cippus honorari de Quint Licini Silvà Granià Quadroni Pròcul.

Apareixen en aquestes dues inscripcions dos personatges de la família Licinia. Farem, doncs, un seguiment de diferents components d'aquesta prestigiosa família:

Quintus Licinius Silvanus Granianus fill de Marc

Dins l'àrea de la Hispània Tarraconense, el primer Licini documentat és Quint Licini Silvà Granià fill de Marc, el qual fou *Praefectus Orae Maritimae Laetanae* (encarregat de la vigilància de la costa de la Laietània des del Llobregat a Blanes) ja en època de l'emperador Vespasià (69-79 d.C.). Aquest càrrec era destinat a cavallers de l'orde eqüestre originaris de la Tarraconense. Possiblement aquest personatge nasqué a *Tarraco*, però tingué una influència molt directa sobre les diverses ciutats de la Laietània, com *Baetulo*, amb la qual estigué molt relacionat tal com veurem després. Fou també *procurator Augusti i flamen Romae et Augusti provinciae Hispaniae Citerioris* (el primer era un càrrec públic i el segon sacerdotal).

Aquest cavaller, tal com fa constar en una de les seves inscripcions epigràfiques trobada a *Tarraco*, era de la tribu Galeria (tribu a la qual també pertanyia la ciutat de *Baetulo*).

Quant al seu *nomen*, Licinius, és ben documentat arreu d'Hispània a partir del segle II d.C., cosa que indica que devia fer temps que estaven afincats a la península.

Pel que fa al *cognomen* Silvanus, tenim un antecedent en una inscripció d'Empúries, datada per Mayer a la primera meitat del segle I d.C. (Q DE(cimus?) SILVANUS). Cal tenir en compte també, que durant el segle II de la nostra era, a *Tarraco*, hi ha documentada una Valeria Silvana, filla de Marcus, emparentada amb un Valerius (...) Granianus que fou *Legatus Augusti* de la Legió VI Victrix a *Britannia*. Un fet molt suggeridor ja que, si tots dos eren de la família Valeria, això fa pensar que potser el tal Valerius, a més, es diria Silvanus Granianus.

Per una inscripció, també de *Tarraco*, sabem el nom de la seva dona, Baebiae Gallae, filla de Titus (també *flamen* de la Hispània Citerior), possiblement pertanyent a la important família Baebia de Sagunt. D'aquest matrimoni nasqué Quint Licini Silvà Granià, fill de Quint.

Quintus Licinius Silvanus Granianus fill de Quint

Tal com ens diu Àngel Montenegro fou *praefectus* de vigilància de la costa lleuantina i *flamen* del culte imperial de *Tarraco*, en un principi, i posteriorment elevat al rang senatorial del qual gaudiran tots els seus descendents.

Va ser, durant l'any 98 de la nostra era, exactament el 8 de juny, quan Quint Licini Silvà Granià, fill de Quint, signà un pacte d'hospitalitat i patronatge amb els habitants de la nostra ciutat, el qual el vinculava, tant a ell i els seus descendents com als badalonins i els seus successors. Aquest pacte fou escrit, per tal de deixar-ne constància, en una taula rectangular de bronze anomenada *Tabula hospitalis*, conservada, actualment, al Museu de la nostra ciutat.

Culminà la seva carrera essent cònsol sufecte³ l'any 106 d.C. al costat d'un gran amic seu, Luci Minici Natal, ben documentat a *Barcino*.

L'inici de la dinastia hispànica dels Antonins (98 d.C.) fou veritablement molt important per als romans d'Hispania i més per als que portaven el *cognomen* Licinius. Cal tenir en compte que la candidatura de l'emperador Trajà rebé el suport de Luci Licini Sura, d'origen hispà, el qual, posteriorment, fou la mà dreta de l'emperador i dirigí tota la política imperial. Fou fins i tot proposat per la successió i al mateix temps prestà suport a la candidatura que ocupava Hadrià. Segurament hauria arribat a emperador si no hagués mort de forma prematura, potser a mans del mateix Hadrià, l'any 108 d.C. (dos anys després que Quint Licini Silvà Granià ocupés el consolat).

Quintus Licinius Silvanus Granianus Quadronius Proculus

Posseeix un *cippus* commemoratiu també a *Baetulo* on s'especifiquen els seus primers càrrecs del *cursus honorum* (carrera política): *triumvir ad monetam* i *tribunus militum legionis VI victricis, piaie, fidelis*. Segurament la seva mare era una Quadronia Procula.

Com a similitud del cas, tenim documentat a Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus, fill de Lucius Minicius Natalis, el nom del qual apareix en una inscripció trobada a *Barcino*, encarregada per ell mateix i on, a més de constar-hi com a natural d'aquesta ciutat, també esmenta que fou vencedor d'una prova olímpica: carrera de quadrigues (carro tirat per quatre cavalls i dirigit per un conductor de carros o auriga). El seu pare fou Luci Minici Natal (esmentat abans) i la seva mare devia ésser una Quadronia.

Tenim poques evidències epigràfiques de la família Quadronia dins la Hispania Tarraconense. Ens n'hem d'anar a la *Gallia Narbonense*, i més concretament a Nîmes, on tenim documentats diversos Quadronis: un Quadroni nat a Nîmes, però *patronus* de Calagurris, i d'altres Quadronii, també originaris de Nîmes, que al mateix temps són *seviri augustales* d'aquesta ciutat i un dels quals s'anomena Caius Quadronius Chrysogonus.

Per tant, l'honorat a Badalona i el campió olímpic nascut a Barcelona, podrien ben bé ésser cosins germans, fills de dues germanes de la família Quadronia. Tal com apunten alguns epigrafistes, la Quadronia mare de Minici Natal hauria d'ésser parenta (cunyada o filla) del nostre *patronus*. Prenent, però, aquestes dues possibilitats apuntades per Isabel Rodà, veiem que certament tots dos cònsols es casaren amb dues germanes o bé que possiblement fou Quint Licini Silvà Granià qui es casà amb una Quadronia tenint com a fills a Quint Licini Silvà Granià Quadroni Pròcol i a una noia anomenada Quadronia que es casaria amb l'amic del seu pare i tindrien a Luci Minici Natal Quadroni Ver. Al meu entendre sembla més versemblant la primera possibilitat, ja que si prenem com a certa la segona opció, la dona del

cònsol Minici Natal hauria tingut com a *nomen*, en circumstàncies normals, el de Licinia (ja que era filla d'un Licini) i Luci Minici Natal Quadroni Ver s'hauria dit, també en circumstàncies normals, Luci Minici Natal Licini Ver.

No tan sols existeix aquest paral·lelisme, sinó que a més Minici Natal també fou *triumvir ad monetam* i *tribunus militum legionis VI*. Recordem el Valeri ... Granià que fou legat de la sisena legió.

O sigui que trobem quatre personatges que, a més de vincles d'amistat, tenen la mateixa cerrera política. Uns són originaris de *Barcino* i els altres estan fortament vinculats a la ciutat de *Baetulo*. El fill Minici fou campió olímpic i el pare del seu cosí fou el *patronus* de la nostra ciutat.

Quant al *cognomen* Proculus, el tenim molt documentat en l'àrea del *Conventus Pacensis* a Portugal on hi ha una gran abundància de *cognomina* Proculus igual que a l'àrea valenciana i a Itàlica, on apareix una Valeria Procula, filla de Marcus potser familiar de la Valeria Silvana, germana de Valerius...Gratianus.

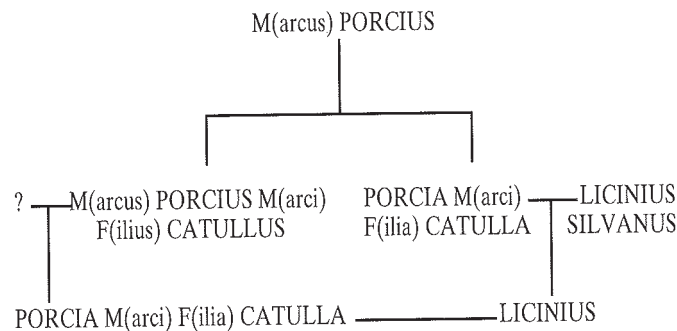
Un Caius Annius Proculus, fill de Caius, de la tribu Galeria, es casà amb Paorciae Restitutae segons una placa dels Prats de Rei (*Municipium Sigarrensis*). També cal tenir en compte la presència d'una Porcia Procula a *Tarraco* i *Aeso*.

Són dades molt poc sòlides i, per tant, no podem assegurar res; només cal veure les complicades relacions de parentesc de les diverses famílies de classe alta de l'àrea de Catalunya.

Altres components de la família Licinia a Catalunya durant el segle II d.C.

Si volem anar més lluny, caldria també tenir en compte l'existència d'un altre Licini Silvà a Isona, on trobem molts altres Licinis. Aquest Licini Silvà es casà amb Porcia Catulla, filla de Marcus Porcius, potser un descendent del fabricant d'àmfores amb la marca M. PORCI, les quals presenten una cronologia del 10 a.C.-10 d.C. No ho sabem del cert, però no deixa de ser suggeridor.

El quadre de la família Porcia que donem a continuació està extret de *Inscriptions Romaines de la Catalogne*, de Fabre, Mayer i Rodà:

Si prenem la datació de Mayer per aquestes relacions familiars (segle II d.C.) podem relacionar el Licinius Silvanus d'*Aeso* amb el fill del nostre *patronus* Quint Licini Silvà Granià Quadroni Pròcul, el qual visqué durant la primera meitat del segle II d.C. O potser podria tractar-se d'un familiar seu o, fins i tot d'un fill.

Un altre personatge de la *Tabula Hospitalis*

Dins l'actual terme municipal de Badalona i a la zona on hi havia la masia de Can Paxau s'hi trobaren restes d'una vil·la romana i d'un complex arquitectònic d'estil dòric, interpretat com a monument funerari. Entre les restes hi ha una inscripció amb els noms següents:

.....
CAECIL...
ANTHID
PROPERTIA Q.
IUCUNDA
D.S.F.C.

El *nomen*, Caecilius, coincideix amb el del magistrat que subscriu el pacte d'hospitalitat l'any 98 d.C. (Quintus Caecilius Tertullus) el qual podria ésser un descendent directe del que apareix en la inscripció, ja que aquesta és de finals del segle I a.C.

Quan al *cognomen* Anthid podria concordar, tal com diu Guitart, amb la marca amforal ANTH, que es troba en alguns fragments d'àmfores a *Barcino* i *Emporiae*. A més, coincideix la cronologia.

El *cognomen* Iucunda o Iucundus, el tenim documentat a Barcelona on, en una làpida, apareix el nom d'un tal Pedanius Iucundus casat amb una Porcia. Com a cosa també suggeridora només cal apuntar l'existència d'una tal Herennia Iucunda a *Tarraco*, potser de la família terrissaire. Cal tenir en compte, també, l'existència a *Barcino* d'una Minicia Iucunda (enllaçant els Minicis amb els possiblement enterrats a Can Paxau).

Per tant, hauríem de situar una de les vil·les romanes d'un dels magistrats municipals de *Baetulo* a can Paxau, vil·la ja documentada en època tardo-republicana pertanyent a la família Caecilia de Badalona, la qual és ben representada en les escultures que aparegueren en el monument funerari, que podrien datar-se durant el segle I a.C.

Conclusions

En vistes de tot el que hem esmentat anteriorment podem concloure diversos punts interessants, per tal de conèixer la història de les classes dominants hispanes durant l'època dels que s'han anomenat "emperadors hispanes" (Trajà i Hadrià 98-138 d.C.). Una de les més influents fou la família dels Licinis, tan lligats, tal com ens evidencien les inscripcions, a la nostra ciutat de Badalona.

Durant aquesta època se'ns presenta un quadre familiar que ratlla gairebé l'endogàmia. Porcius, Licinius, Iucundus, Caecilius i altres es barallen en un joc de nissagues difícil de seguir, però que evidencia la gran impermeabilitat de les classes benestants de la península ibèrica. Unes nissagues familiars capitanejades pels Licinis, que, com hem deixat ben palès, podrien ser parents del gran Licini Sura, proposat fins i tot com a successor de l'emperador Trajà i mort en curioses circumstàncies l'any 108, dos anys després que el *patronus* de *Baetulo*, Quintus Licinius Silvanus Granius, fos cònsol sufecte juntament amb el pare del campió olímpic Minicius Natalis.

Això és testimoni de l'estret lligam que hi hagué entre aquesta família i la vila de Badalona.

Per tant, veiem que una de les famílies hispanes del moment, un moment en què aquestes mouen els fils de la política romana, estigué molt vinculada a l'antiga *Baetulo*. Primerament un d'ells fou *Praefectus Orae Maritimae Laetanae*, posteriorment, un altre *Patronus* i *Hospites* de *Baetulo* i més endavant, el seu fill fou honorat per la nostra ciutat. Hem evidenciat, al mateix temps, la relació familiar existent entre el campió olímpic nascut a Barcelona (Luci Minici Natal Quadrone Ver) i el nostre Quint Licini Silvà Granià Quadrone Pròcul, fill del *patronus* de *Baetulo*.

Bibliografia

FABRE, G.; MAYER.; RODÀ. (1983).

Inscripciones romanes de Mataró i la seva àrea (epigrafia romana del Maresme). Mataró.

MONTENEGRO, A. (1978).

Evolución política durante las dinastías Julio-Claudia y Flavia. Emperadores hispanos, Antoninos y Severos, Historia de España antigua, Vol. II.

GUITART DURAN, J. (1976).

Baetulo. Topografía arqueológica, urbanismo e historia. Badalona.

D'ENCARNAÇÃO, J. (1984).

Inscrições romanas do Conventus Pacensis, Vol.I. Coimbra.

MARINER BIGORRA, S. (1973).

Inscripciones romanas de Barcelona (lapidarias y musivas), parte primera. Barcelona.

FABRE, G.; MAYER, M.; RODÀ, I. (1984, 1985, 1991).

Inscriptions romaines de Catalogne. I. Barcelone (sauf Barcino). Paris.

Inscriptions romaines de Catalogne. II. Lérida. Paris.

Inscriptions romaines de Catalogne. III. Gerone. Paris.

CORPUS INSCRIPTIONUM LATINARUM. Vol. XII.

NOTES:

1. Essent cònsols l'emperador Nerva Caesar Trajà August Germànic per segona vegada, i Gai Pomponi Pius, el dia sisè dels idus de juny (8 de juny de l'any 98 d.C.), els badalonins d'Hispania Citerior van fer pacte d'hospitalitat amb Quint Licini Silvà Granià, i l'adoptaren com a patró seu, i dels seus fills i descendents, amb ell i als fills i descendents seus. Quint Licini Silvà Granià els va acollir en la seva fe i clientela, i en la dels seus fills i descendents, als badalonins de la Hispania Citerior i als fills i descendents d'aquests. Portà a terme el pacte (en nom dels badalonins) el legat Quint Caecili Tèrtul.

2. A Quint Licini, fill de Quint, Silvà Granià Quadroni Pròcul, triumvir de la moneda, legat de la sisena legió victoriosa, pietosa, fidel. Per decret dels decurions (se li dedica aquest cippus).

3. El senat o òrgan governant de Roma era presidit per dos cònsols que s'escollien cada any d'entre els senadors. Si un dels dos moria, era cessat en el seu càrrec o dimitia, era substituït per un altre senador al qual s'anomenava cònsol sufecte.